

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΙ ΟΓ' - ΟΔ'

ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

ΤΩ ΚΑΘΗΓΗΤῃ ΝΙΚΟΛΑΩ Β. ΤΩΜΑΔΑΚῃ

Προέδρῳ τῆς Ἑταιρείας καὶ διευθυντῇ τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΥΡΤΙΔῆ
1972-1973

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΝΕΟΣ ΚΩΔΙΞ ΤΟΥ «ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ» ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ

Πρὸ ἐτῶν ἐδημοσιεύθη εἰς συνεχείας ἐν τῷ περιοδικῷ Byzantinoslavica ὑπὸ τοῦ καθ. L. G. Westerink λόγος τοῦ Μαξίμου Πλανούδη ἐπὶ τῇ στέφει τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Θ' τοῦ Παλαιολόγου (21 Μαΐου 1294¹) ἐπιγραφόμενος «Βασιλικός»² ἐκ τοῦ θεωρουμένου ὡς μόνου παραδιδόντος τοῦτον χαρτῶου κώδικος Μοσκειensis gr. 315 (441 Vladimir, CCGM Matthiaci) [= M]₁ φφ. 420^r - 440^r³. Ὁ κώδιξ, πολυμιγής, ἔχει γραφῇ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ Μαξίμου Μαργουίνου λήγοντος τοῦ 15' αἰῶνος, περιέχει δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ Ομηκεῖα τοῦ Ἀρέθα Καισαρείας (φφ. 16^r - 129^r), λόγους τοῦ Νικηφόρου Γρηγοῦρα (φφ. 317^r - 351^v) καὶ ἔργα τοῦ Μαξίμου Πλανούδη (φφ. 360^r - 443^r). Ὡς περιλαμβάνων συγγραφὰς τοῦ Ἀρέθα ἔτυχεν ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ περιεγράφη λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τῶν ἐλασσόνων πονημάτων τοῦ ἱεράρχου L. G. Westerink⁴, ὅστις μάλιστα ἐξέδωκεν ἐξ αὐτοῦ πλὴν τοῦ Βασιλικοῦ καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀρέθα καὶ λόγων τοῦ αὐτοῦ Πλανούδη «Ἐἰς τὸν ἅγιον τοῦ Χριστοῦ μεγαλομάρτυρα Διομήδην» (φφ. 401^v - 419^v)⁵ παραδιδόμενον διὰ πέντε ἐπὶ πλέον κωδίκων καὶ τὸν αἰὸνχαριστήριον εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον...» (Ἰαν. 1348) τοῦ Γρηγοῦρα⁶ (φφ. 334^v - 339^v).

1. Περὶ τῆς χρονολογίας βλ. J. Verreux, Notes chronologiques sur les livres II et III du *De Andronico Palaeologo* de Georges Puchymère, RĒB XVII, 1959, σσ. 170 - 173.

2. L. G. Westerink, *La Basilikos de Maxime Planude*, Byzantinoslavica XXVII, 1966, σσ. 98 - 103 (στ. κεμένου 1 - 124). XXVIII, 1967, σσ. 54 - 67 (στ. 125 - 737). XXIX, 1968, σσ. 34 - 50 (στ. 738 - 1429). Ἡ ἐπιγραφή τοῦ ἔργου: «Τοῦ αὐτοῦ σοφωτάτου Μαξίμου τοῦ Πλανούδη Βασιλικός».

3. Bsl. XXVII, 1966, σ. 98.

4. L. G. Westerink, *Arethae archiepiscopi Cassariensis Scripta Minora*, τ. I, Lipsiae 1968, σσ. IX - XVIII.

5. L. G. Westerink, *Trois textes inédits sur Saint Blaise de Nicée*, *Analecta Bollandiana* 84, 1966, σσ. 177 - 227.

6. L. G. Westerink, *Nikephoros Gregoras, Dankrede an die Mutter Gottes*, *Helikon* 7, 1967, σσ. 259 - 271.

Μελετῶν προσφάτως τὰς περὶ Μιχαὴλ (†) φιλολογικὰς πηγὰς συν-
έκρινε τὸν Βασιλικὸν λόγον πρὸς πανηγυρικὸν εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον,
ἀνεκδοτὸν, παραδιδόμενον διὰ τοῦ χαρτῶου κώδικος Ambrosianus gr. G
14 sup. (Martini - Bassi 383) [= A], οὗ ἀπόσπασμα ἐγκωμιαστικὸν
τῆς Κηθλέως ἐκδέχεται πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Α. Μαί¹ μὴ μνημονεύον-
τος ἐπακριβῶς τοῦ ἐξ οὗ εἴληπται κώδικος, τὸν ὁποῖον ἐταύτισεν εὐκό-
λως τῷ Ἀμβροσιανῷ ὁ πραγματευθεὶς περὶ τοῦ ἀνεκδότου τούτου λόγου
P. Lamina². Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συγκρίσεως τῶν δύο κειμένων ἦτο
ἡ διαπεραιώσις τῆς ταυτότητος αὐτῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ταύτισις
τοῦ ἀνονόμου ἐγκωμιαστοῦ πρὸς τὸν Μάξιμον Ηλανούδην, οὗ ἡ πα-
τρότης ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ δὲν ὑπάρχει λόγος ὕπως ἀμφισβητηθῆ καὶ
τοῦ ὁποῖου ὁ Ἀμβροσιανὸς κώδιξ περιέχει καὶ τινὰς ἐπιστολάς. Γραφεὶς
ἀρχομένου τοῦ ἰδ' αἰῶνος ὁ κώδιξ οὗτος εἶναι σχεδὸν σύγχρονος τῷ
Ηλανούδῃ († 1305³), ἀποτελεῖ δὲ συναγωγὴν ἔργων ἢ ἀποσπασμάτων
τοῦ Θεμιστίου, τοῦ Λιβανίου, τοῦ Πλάτωνος, Προκοπίου τοῦ Καισα-
ρέως, τοῦ Μ. Ηλανούδη καὶ τοῦ Ἀδρονίκου Ζαρίδου⁴. Οὐδαμοῦ ἀνα-
γράφονται τὰ ὄνόματα τῶν συγγραφέων τῶν ἔργων, ἐλλείπουν δὲ καὶ
τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῶν κειμένων· θὰ προσετίθεντο προφανῶς δι' ἐρυ-
θρᾶς μελάνης ἐκ τῶν ὑστέρων. «Ὁ βασιλικὸς» τοῦ Ηλανούδη, ἀνεπί-
γραφος, καταλαμβάνει τὰ φφ. 41^r - 72^r τοῦ κώδικος (ινε. <Π>ολλάκις
μοι λογίσασθαι παρέστη, θεώτατε βασιλεῦ, τί δήποτε τῶν ἀνθρώπων
ἐκίσται καὶ μάλιστα Ἑλλήνων τὰ ὑπερόψια μᾶλλον ἢ τὰ οἰκεία θαν-
μίξεν γίνονται πρόθυμοι. . . ιου. . . εἴη δ' ἡμῶς μὲν πολλῶν κατ' ἐμὲ
τῶν ἐπιανεσομένων αἰθῆς τοχτεῖ, ἐμὲ δὲ πλὴν ἡμῶν ἕτερον θανμίξαι

1. A. Mai, *Scriptorium veterum nova collectio*, τ. II, 1827, σσ. XXXIII - XXXV, ἀρ. XIV.

2. P. Lamina, *Un discorso inedito per l'incoronazione di Michele IX Paleologo*, *Λογικὴ* 29, 1955, σσ. 49 - 69, ἐν σ. 49. Μετὰ τινὰς ἱστορικὰς παρατηρήσεις (σσ. 49 - 56) ἐκτίθεται τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου, γινομένων ἐκτε-
νῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκέψεως τοῦ συγγραφέως.

3. A. Dondaine, «Contre Grégoire», *Premières écrits polémiques des Dominicains d'Orient*, *Archivum Fratrum Praedicatorum* XXI, 1951, σ. 422, σημ. 75.

4. Περιγραφήν τοῦ κώδικος καὶ λεπτομερείας ἐπὶ τῶν περιεχομένων βλ. παρὰ Λ. ο. Martini - D. Bassi, *Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Ambrosianae*, τ. I, Mediolani 1906, σσ. 455 - 457. H. Poursstar - E. Richtsboig, *Libani opera*, τ. IX, Lipsiae 1927, σσ. 76 - 78. J. Maury - G. Wirth, *Procopii Caesariensis opera omnia*, τ. III, Lipsiae 1903, σσ. XVI - XVII.

μηδένι.), παρέχεται δὲ τὸ κείμενον πλήρες, ἄνευ φθορῶν ἢ παραλείψεων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κώδικα τῆς Μόσχας ὅστις καὶ φθοράς τινὰς παρουσιάζει καὶ παραλείψεις κειμένου ἰκανῆς ἐκτάσεως δις¹, ὀφειλομένας εἰς κενὰ τοῦ προτύπου αὐτοῦ.

Εἶναι λίαν πιθανὴ ἡ γνώμη τοῦ Westerink ὅτι ὁ Μ ἀντεγρᾶφη ὑπὸ τοῦ Μαργουλίου ἐξ ἀπολεσθέντων τῆς ἐν Βενετία μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου² κώδικων, περὶ ὧν εὑρηγται εἰδήσεις ἐν τῷ κώδ. Vat. lat. nise. 3960, πρέπει δὲ νὰ προήρχοντο ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Pico della Mirandola³. Ἡ ἀνακάλυψις νῦν καὶ ἑτέρου κώδικος τοῦ «βασίλικου» δὲν μεταβάλλει τὴν ἀνωτέρω διαπίστωσιν, διότι δὲν φαίνεται ὅτι προκύπτουν στοιχεῖα πείθοντα ὅτι ὁ Α εἶναι κατὰ τὸ κείμενον τοῦτο ἀπώτερος πρόγονος τοῦ Μ. Ἰσχύει καὶ ἐνταῦθα ἵσπερ παρετήρησεν ὁ Westerink ἐκδιδοῦς τὸν λόγον εἰς τὸν ἅγιον Διομήδη, ὅτι ὁ κώδιξ τῆς Μόσχας (καὶ ὁ ἔχων τὸ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος πρότυπον Bodleianus Holkham gr. 25, γεγραμμένος ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Μ. Μαργουλίου) ὡς πρὸς τὸν λόγον τοῦτον μέσῳ τοῦ χειρογράφου τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἀνάγεται εἰς νεωτέρα ἐπεξεργασίαν τοῦ αὐτοῦ κειμένου γενομένην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μ. Πλανούδη, ἐνῶ οἱ λοιποὶ παραδιδόντες τοῦτο κώδικες (Paris. gr. 3010 α' αἰ., Laur. I.VI, 22 αἰ., Vat. Pal. gr. 141 α' ἡμ. αἰ. καὶ Vind. phil. gr. 269 αἰ.) ἀντιπροσωπεύουν ὁμοφώνως τὴν ἀρχικὴν μορφήν⁴.

Ἐνθα ὁ Α κώδιξ τοῦ «βασίλικου» παρέχει προτιμότερας ἀναγνώσεις εἶναι φανερόν ὅτι διατηρεῖ ὑγιέστερον κείμενον ἄνευ τῶν ἐπισυμβασῶν μέχρι τοῦ Μ ἀλλοιώσεων ἢ ἀντιγραφικῶν σφαλμάτων, ἀντιθέτως αἱ περιπτώσεις, ὀλιγότεραι καταφανοῖς, ἐνθα αἱ γραφαὶ τοῦ Μ⁵ εἶναι προτιμότεραι, μαρτυροῦν ἐπέμβασιν εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον βελτιούσης χειρὸς, ἣτις δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι τοῦ Πλανούδη. Κατωτέρω δείγματος χάριν παρατίθενται αἱ ἀποκλίσεις ἐν τοῖς 300 πρώτοις στίχοις

1. Ἢ α' ἀπὸ τοῦ στ. 1128, δηλοῦται δ' ἐν τῷ Μ διὰ κενοῦ τριῶν στίχων ἢ β' ἀπὸ τοῦ στίχου 1195, δηλοῦται δὲ διὰ κενοῦ μιᾶς καὶ ἡμισείας σελίδος ἐν τῷ Μ.

2. Ἡς τὰ συζόμενα χειρογραφα ἐκάνησαν τῇ 1687.

3. I. G. Westerink, *Archiv.*, Ser. Min., τ. I, σ. XV. Τοῦ αὐτοῦ *Le Basilikos...*, Bsl. XXVII, 1966, σ. 98. Ἢ ἀποφίς περὶ τοῦ ἀπολεσθέντος τούτου προτύπου τοῦ κώδικος τῆς Μόσχας ἐστηρίζετο καὶ ἐπὶ τοῦ ὅτι ἕτερος κώδιξ τοῦ *Βασίλικου* δὲν ἦτο γνωστός.

4. *An. Bull.* 84, 1966, σσ. 177 - 179.

5. Αἱ γραφαὶ τοῦ Μ κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Westerink καὶ τὸ αὐτὸ κριτικὸν ὑπόμνημα.

(κατὰ τὴν ἔκδοσιν Westerink), σημειουμένων δι' ἀστερίσκου τῶν γραφῶν τοῦ Μ, αἵτινες δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν καλλίτεραι τῶν τοῦ Α.

Σελ.	Α	Μ
5	θαυμάζειν γίνονται πρόθυμοι	θαυμάζειν οπι.
14	οὕτω δὴ	οὕτω δέ
28	ὀνομάζειν (οὐκ ὀνομάσαι)	ὀνομάζεις (ὀνομάζεσθαι West.)
38	οὐδεὶς ἂν	*οὐδεὶς οὐδέ
42	γῆν	τῆν (γῆν West.)
45	ἀγωγῆς	ἀρετῆς (in marg. ἀγωγῆς)
54	αὐτῆς	τῆς
59	καὶ τι	καὶ τι
62 - 63	τὸ ἐντεῦθεν	*ταῦντεῦθεν
66	ἔτι	ἔστι
93	τῆν	τῶν
100	δεῖ δὴ	δεῖ δέ
119 - 120	ὥς... ἂν οἶμαι... διαλαθεῖν	ἂν οπι.
120	ἐντός, ἔξεστι	ἐντός, αὐτός ἔξεστι (αὐτοῦς West.)
126	εἰ που	εἴπερ
126	ἀντεποιεῖτο	*ἀντιποιεῖτο (ἀντιποιεῖτο West.)
131 - 132	ἤδη χρηστοτέρως	*ἤδη γε χρ.
137	αὐτὸ μόνον	*αὐτὸ μόνον οὗτος
137	τῶν	*ταύτων
152	αὐτῶ	αὐτοῦ
156	ἀγαθὸν	*ἀγαθὸν ἔτερον
166	ἀεὶ ἔπειν	ἀεὶ οπι.
168	ἀπλῆν	ἀπλῶς (ἀπλῆν West.)
174	μηδὲν χηρίζονται	*μὴ χηρίζονται
178	μόνην	μόνον
182	ἥδιστα ἂν	*ἥδιστ' ἂν
184	προσίσαι	*μετίσαι
193	διέχεεν	*διέχεε
199	καὶ	καὶ τῶς
213	εὐστόχως	εὐστοχα
224	κτίσεως	φύσεως
225	τὸν καὶ τῶν ἀρχικῶν	καὶ οπι.
229	εἴνοιαν τῆν αὐτοῦ	εἴνοιαν ἑαυτοῦ
229	δὴ	δέ

Στιχ.	Α	Μ
231	Ῥωμαίων	Ῥωμαῖοι
249	ἠνίκα ἄν	*ἠνίκα ἄν
251	τῆ τοῦ σώματος	καὶ τοῦ σ.
254	σταθερός	σταθερός
259	ἀρίστην βασιλείου (βασιλείως supra scr.)	*ἀρίστην τοῦ β.
261	δὴ	δέ
270	εἰ δὴ	εἰ δέ
277	τῆσ σὴν μεγαλιόφων	σὴσ σπ.
282	εὐπύρους	εὐπύρους
287	μὴ παραβλάπτωντα θάτερον τῶ λοιπῶ	μὴ παραβλάπτωντος θατέρου τῶ λοιπῶ
294	διανέζει	διανέζειν (διανέζει Wust.)
295	διανέμη	διανέμη
298	τηλικαῦτε βασιλείως	τοῦδε β.

Πρὸς συμπλήρωσιν ὁπωσοῦν τοῦ ἤδη ἐκδεδομένου κειμένου (μέχρι τῆς τελικῆς ἐκδόσεως τούτου, ἦν Θεοῦ θέλοντος σκοπεύω νὰ φέρω εἰς φῶς) παρέχονται ἐν συνεχείᾳ ἐκ τοῦ Ἀμβροσιανοῦ κώδικος τὰ ἐλλείποντα ἐκτενῆ ἀποσπάσματα καὶ συμπεπληρωμένα δύο φέροντα χάσματα χωρία:

Westerink, στ. 1128

Ambros. gr. (l 14 κμ).

... λόγον τὸν αὐτὸν] ἀποσώζει. καὶ γὰρ ἄλλους τῶν πύλαι τεχθί-
σεσθαι μέλλοντις διὰ συμβόλων αἱ μητέρες ἐώρων, ἐξαιρετὸν τινα τὸν
κωφοροῦμενον προδηλαίους τῆς ὄψεως. καὶ Κύρον μὲν ἢ μήτηρ ἐφι-
1. 65^ε σκεν ἰδεῖν ἄμπελον, λέοντι δ' ἢ Περικλέους | τὸν ἐξ αὐτῆς. οὐκ οἶδ'
6 εἶτε χρὴ τὰ τοιαῦτα πιστεύειν εἶτε καὶ μὴ δεδοσθαι δ' οἶν. ἀλλὰ τί
πρὸς ἐγγίγγοισιν ἴσθης; τίς δὲ παρῖθεσις νυκτερινῶν φαντασμάτων πρὸς
τὰ καθ' ἕνα ὄρα ὁρώμενα; σὲ γάρ, ὦ βασιλεῦ, οὐ δὲ ὄνειρον ἐγνωμεν
ὁποῖος ἂν καὶ φύσιν ἀποφαιῖς καὶ τύχην, πρίγματα δ' ἦν ζῶντα καὶ

3 - 4 Κύρον... ἄμπελον: 11β. Ἰρῶδ. Α, 108. Καθ' Ἰρῶδοτον ἄμπελον ἐκ
τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μανδάνης προαῦσαν εἶδεν ἐν ἐνουπλίῳ κατὰ τοὺς ὄνειροπόλους
τὸν Κύρον ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων Ἀστυάγης, ὁ πάππος πρὸς μητέρα τοῦ Κύρου, καὶ
οὐχὶ ἢ μήτηρ αὐτοῦ.

4. λέοντι... Περικλέους: 11β. Περικλῆς, 3^ο πβ. καὶ Σώδαν ἐν λ.

νοσῶντα καὶ κινούμενα καὶ βλεπόμενα, ἃ σὲ τὸν τηλικούτον ἐσήμαινε.
 10 τίνα ταῦτα; μεγάλα ὡς ὄντως καὶ ὑπεράγραπτα, οἱ μεγάλοι βασιλεῖς,
 ὁ πατήρ σου τῷ πάππῳ, οὐ μαντενόμενοι γὰρ ὡς ἔσθι ποτὲ βασιλεὺς καὶ
 τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ μέλλον ταλαντεύομενοι, ἀλλὰ καὶ κατὰ γαστρὸς ἔτι
 σοι τῆς μητρικῆς ὄντι προλέγοντες καὶ εἰς φῶς ἀντίκα προοιῶντι
 15 τίνα βλέποντες, εἰς δὲ τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἦν ἐκ θεοῦ παρειδήσαμεν ἀνταρ-
 χίαν· ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, οὐκ ἴσθαρ ἀλλ' ἔπαυ, οὐ νόπος ἀλλ' ἀλήθεια,
 οὐ σκιά ἀλλὰ πράγματα, οὐκ αἰνίγματα ἀλλὰ λόγοι τριῶν καὶ σαφέ-
 στατοι. εἰ δὲ καὶ σημειῶν τις ἀπαιτεῖ καὶ μηδὲ τοῦτο τὸ μέρος ἀνεξέτα-
 στον παρελθεῖν ἀξιοῖ, σημεῖον αὐτῷ δοθήσεται τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ
 20 προφήτου, ἢ τριήμερος ἀνάστασις τοῦ κοινοῦ βασιλέως, ἦν πικρὴ γυρῶν
 πανηγύριον ἄγουμεν ἐκεῖνός τε γὰρ ἀνέσχε τοῦ τάφου καὶ σὲ παρελθεῖν
 εἰς φῶς ἀντίκα τῶν μητρικῶν ἐκρωγέμενα δεσμῶν κατ' ἐξουσίαν ἐπέταξε.
 καὶ προήλλες ἄρην καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα διὰ τὴν ἰσχυρὰν, τέλειος τὰ
 πάντα διὰ τὸν τῆς τελειότητος ἀρχηγὸν καὶ παντὸς ἐλεύθερος μύμον
 25 διὰ τὸν ἰμοιμον, καὶ τὸ πρὸς ταῦτοις [ἔτι μηδὲ τοῦτο ἀφιστάμενον θαύ-
 ματος...

14 οὐκ εἰς : οὐ πρὸς σουλ., οὐκ εἰς οὐδὲν manu 25 εἰς : ὅτι ΔΙ

11 - 15: Πβ. σχετικῶς καὶ Παχυμ. Ἄνδρ. Πσλ. I, 33: II, 87,7-12.

19. σημεῖον Ἰωνᾶ: πβ. Ματθ. ις', 4· Λουκ. ια', 29.

21 - 22. ἐκεῖνος... ἐπέταξε: Ἐφ' ἕσπον κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Μιχαὴλ Θ' εἶδε τὸ φῶς ἀνατέλλοντος Πάσχα (πβ. καὶ P. I. a m m u, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 65), εἶναι εὐκόλον νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Ὁ Ἰω. Καντακουζηνὸς πληροφορεῖ ὅτι ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς τὸ 43ον ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας τῆ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1220 (Καντακ. I, 1: I, 14,1-1), εἶναι δὲ σύμφωνος πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην ἡ ἀναγωγὴ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ Πάσχα τοῦ 1278, ἦτοι εἰς τὴν 17ην Ἀπριλίου 1278 [V. Grumel, La chronologie, Paris 1958, σ. 259], διότι οὕτω τῆ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1220 ἦτο ἡλικίας 42 ἐτῶν καὶ 22 μηνῶν περίπου. Ὑπὸ A. Paradooulas (Versuch einer Chronologie der Paläologen, München 1938, σ. 36, ἀρ. 59) ἔτος γεννήσεως τοῦ Μιχαὴλ Θ' προστάθη τὸ 1277. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἄγειν ἔτος βλ. P. Bölgner, BZ 40, 1940, σ. 481, καὶ τοῦ α ὁ τ ο ῦ, Das Kaiserjahr der Byzantiner, München 1949 [Sitzb. d. Bayer. Ak. d. Wiss., Phil.-hist. Kl., Jg. 1949, Hoff 1], σσ. 84-86.

I - H - 1973

Westerink, στ. 1195

... τῇ γνώμῃ καὶ τῷ ταῦτα] συμβουλευέσθαι. παρήσαν — τί γὰρ δεῖ
 τοὺς ἄλλους ἀπαριθμεῖν; — καὶ πρέσβεις τῶν τῆς πατρῆδος σοι ταύτης
 τυραννησάντων Γάλλων καὶ μέχρι τοῦ σοῦ πατρὸς τῆς οἰκείας ἐχομέ-
 νων ἀγεροχίας καὶ πολλὰ χαλεπὰ ἡμῖν ἀνατεινομένων· εἰ γὰρ καὶ
 5 ἐξελέγησαντο, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ταπεινότερον ἐγνωσαν φθέγγεσθαι. νῦν μέντοι
 καθυψήσαν τοῦ φρονήματος ἐφ' ἡμῶν καὶ κατέθεντο τὴν ὄφρην καὶ οἱ
 μὴδ' ἂν ἴστανται φέροντες ὑπερβαίνειν ὑμῶν καὶ συνανηγύρευσαν καὶ συνευφή-
 μισάν σε καὶ τῶν πρέσβειν, οὕτως οὐ παρὰ τῶν ἱσηκίων ὑμῖν μῆνον
 ἀλλ' ἦδη καὶ παρ' αὐτῶν, οὐκ ἂν ποτε σπονδὰς οὐδὲ λαφεῖν ἐθελή-
 10 σαι προσεδοκῆσάμεν, ἔχεις τὴν ὁμολογίαν τοῦ κρείττους, καὶ ταῦτά γε
 ἀλλήλοις ἐσπινύδισαν, ὥς ἀνωδύσασθαι σε τὰ στέφος, εἴδη ἀλλήλοις
 πολεμιώτατα καὶ τοῖς κωμωτάτοις ὑπ' ἀλλήλων ἰδικεῖσθαι οὐόμενα.
 εἰ δέ τοι τέρας ὁ λόγος εἶναι δοκεῖ, δεχέσθω τὸ ταῦτον κεινότερον. οἱ
 14 γὰρ αὐτοὶ σε οὕτοι πρέσβεις, οἱ ἀντὶ πωτός τοῦ ἐαυτῶν ἔθους δεῖξον
 1. 67^ε ἔληλυθότες, | καὶ ἐαυτῶν σε τμήπον τινὰ δεσπότην μίλα ἀσμένους ἰδεῖν
 εὐχονται — ἴσασιν ὁ λέγω σοι τὴν αἰτίαν τῆς ἀφίξεως ἴσασιν. ἐμοὶ δὲ
 καὶ ὅταν ἐπὶ νοῦν ἀναβῆ ἡ τὸ κατ' αὐτίρ σε τὴν τοῦ βασιλέως χρυσθῆναι
 παρήγηρην, οὐπερ ἐπιόντως ἢ βιαιτῆς ἦδε τῶν πύλων, καὶ μάλιστα γε
 εἴ τις καὶ πρὸς τὸν πόν πύπτον ἀνατρέχει τοῖς λογισμοῖς καὶ θεωρεῖ
 20 νέον ἐκεῖνον χρηματῆσαντα Κοσταυαντίων, ἐπειδὴ τὴν πύλιν ἡμῖν ἀνε-
 σότατο, πολλὰ καὶ γὰρ ἀντιτρέχειν εἰς ταῦτά φαίνεται. τίνα δὲ ταῦτα
 φημί; τὴν ἐτήσιον τοῦ πολιιστοῦ μνήμη, τὴν ἐπιόντως ἐκεῖνον πύλιν,
 ἧς ἐντὸς οὐχ ἦντον ἐκασμύθης ὑπὸ τοῦ στέφους ἢ αὐτὸς ταῦτα ἐκασμη-
 σας, ὅτι σοι πύπτος δε νέος ἐχρημάτισε Κοσταυαντίων· ἢ [πάντα τὴν
 25 τοῦ Κοσταυαντίων κληῖον. . .

1 δὴ cod. 16 τῆς; τῆν cod. 23 ἐκασμύθη cod.

7-8 συνανηγύρευσαν. . . πρέσβειν: πβ. Παχυμ. Ἄνδρ. Παλ. III, 1: II, 195, 12-16.
 16 αἰτίαν. . . ἀφίξεως: Κατὰ Παχυμῆρη (II, 195, 13-16) μεταξὺ τῶν κατὰ χρεῖαν
 πρεσβείας ἐπιδημούντων τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατίνων ἦσαν καὶ οἱ τὸ ἐπὶ τῇ Λευκατε-
 ρίνῃ κινήσας μεσαιωνοὶ, ἧτοι τὸν μελετώμενον γάμον τοῦ Μιχαὴλ Θ' μετὰ τῆς
 κληρονόμου τῶν λατινικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξα-
 νδρῆς Courtenay (βλ. καὶ A. H. J. van den Boon, Constantinople and the Latins. The
 Foreign Policy of Andronicus II, 1282 - 1292, Cambridge Mass. 1972, σ. 60).
 ΑΘΗΝΑ, ΤΟΜΟΣ ΟΙ' - ΟΔ'

E. P. IONANINA 2006
 28

Westerink, στ. 1239 - 1240

- f. 68^r . . . δεῖ γάρ σε κἄν τούτοις οὐχ ὅπως τῶν πολλῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ὀλίγων διαδελκνυσθαι κρείττω καὶ ταῖς μὲν τὴν ψυχὴν σαυτοῦ καταφράττειν καὶ τὰς τῶν ἄλλων τοῖς δὲ τὰ σώματα. πολιτεύεσθαι γὰρ ἴσμεν . . .

Στ. 1249 - 1250

- . . . ἀλλ' ὅταν συνῶν ψυχῆ] μὲν αἰχμάλωτον ἀχθεῖσαν ὑπὸ παθῶν οἶαν τ' εἶναι ποτε πάλιν ἐλευθερίας ἐπιλαβέσθαι τῆς πρότερον, ὡς ἐπ' αὐτῇ τυχάνον δοῦλην εἶναι καὶ μή, σῶμα δ' ὑπὸ χεῖρας τῶν πολεμίων γενόμενον μηκέτι ἐκ τοῦ ὅριστον τὴν ἐλευθερίαν ἐαυτῷ δύνασθαι πράξει — τὰ γὰρ ἐαυτοῦ κυριεύειν οὐκέτι ἔχει χωρὶς τοῦ καὶ συνδουλοῦν ἐαυτῷ τὴν ψυχὴν καὶ τοῖς τῶν πολεμίων συναναγκάζειν ἄγεσθαι νεύμασι καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων εἶναι ταύτη τὸν κίνδυνον —, κινδυνεύει συμβουλεύειν μηδ' ὀτιοῦν ἐλάττω τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας λόγον τοῦ σώματος ποιῆσθαι τοῦ τῆς ψυχῆς μηδὲ περὶ ἐλάττωτος ἡγεῖσθαι τοῦ πάθεσιν ὑποκόπτειν | τὸ ταπεινότερον ἢ χρεὶ καὶ μαλακίωτερον τοῖς βαρβάρους προσφέρεσθαι. πλὴν ἔστω κατὰ γε τὰ κοινῶς ὁμολογημένα τῶν ἐν ἀνθρώπῳ ψυχῆ τὸ κεφάλαιον, [ἀλλὰ μηδένα τοῦτο ποιῶτω . . .

Στ. 1415 - 1417

- f. 71^v . . . καὶ πράξεων ἐπιδείξεις οὐδὲν ἀγεννεστέρως οὐδ' ἐλάττωτος τῶν Ἀλεξάνδρου καὶ ἡμεῖς οὐ βλαφηροῦντες ἀλλὰ θεῶν τὴν ἰκετήριον ἄδοντες καὶ ψυχῇ καὶ φωνῇ τὰ ἴσα σοι ἐπευχόμεθα.

¹ Ἀθῆναι

ΣΤΑΥΡΟΣ ΙΩ. ΚΟΥΡΟΥΣΠΙΣ